

מרכזים למניעה וטיפול באלימות במשפחה: סיכום ממצאי מדידות t-0 ו-t-1 ותובנות שעלו מהן

אנה רזניקובסקי-קוראס הדס שפירא טל ארזי

עריכת לשון: סיגל אשכנזי
תרגום לאנגלית (תקציר): דוד סימר
עיצוב גרפי: אפרת ספיקר

עורכת ראשית: רויטל אביב מתוק

המסמך הוזמן על ידי מינהל שירותים אישיים וחברתיים במשרד הרווחה והביטחון החברתי
ומומן בסיועו

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל
ת"ד 3886 ירושלים 9103702
טלפון: 02-6557400
brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

ירושלים | טבת תשפ"ג | ינואר 2023

רקע

"מרכזים למניעה ולטיפול באלימות במשפחה" (להלן: התוכנית) היא אחת מן התוכניות המרכזיות הפועלות במסגרת התוכנית הלאומית למאבק באלימות במשפחה (להלן: התוכנית הלאומית), והיא פועלת ב-165 רשויות בארץ. משך ההתערבות בתוכנית הוא כשנה. במרכזים למניעה ולטיפול באלימות במשפחה ניתנים טיפולים פרטניים וקבוצתיים על ידי עובדים סוציאליים (להלן: העובדים) מומחים לנשים, לגברים ולילדים – נפגעים ונפגעות, פוגעים ופוגעות. את המרכזים מפעילות המחלקות לשירותים חברתיים ברחבי הארץ, לעיתים בשיתוף עמותות וארגונים.

מטרות

מטה התוכנית הלאומית פנה אל צוות תוצאות במכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל בבקשה:

1. לסייע למטה התוכנית הלאומית לפתח כלים שיאפשרו: (א) ביצוע הערכת מצב ותכנון התערבות עבור מקבלי השירות במרכזים, ניטור תפוקות התוכנית (הפעילויות והאסטרטגיות הנכללות בתוכנית) והשגת מטרותיה; (ב) מעקב שוטף אחר המאפיינים, הצרכים, הכוחות וההתערבויות הקודמות של מקבלי השירות במרכזים לטיפול ומניעת אלימות במשפחה. הכלים ישמשו כבסיס לבניית מערכת ממוחשבת שתשמש את עובדי השטח לתכנון התערבות, לתיעוד מהלך הטיפול ולמידת התוצאות של תוכניות ארוכות טווח אחרות אשר פועלות במסגרת התוכנית הלאומית. פרט לכך יסייעו הכלים לעובדי המטה בגיבוש מדיניות ותורת עבודה
2. לערוך פיילוט מדידה שיבחן עד כמה הכלים שפותחו אכן משרתים את מטרותם, טרם הפיכתם לכלי מדידה שוטפת, וכן לאסוף מידע ראשוני על מאפיינים, צרכים, התערבויות קודמות, כוחות ומידת השגת התוצאות עבור מקבלי השירות במרכזים

שיטה

1. פותחו ארבעה כלים:
 - א. שאלון מקוון לעובדים במרכזים ובו שאלות על מאפייני מקבלי השירות וצורכיהם, על הכוחות שלהם ועל התערבויות קודמות לטיפול בבעיית האלימות
 - ב. שאלון מקוון למילוי עצמי למקבלי השירות במרכזים, המתחקה אחר אותם רכיבים (למעט רכיב המאפיינים) מנקודת המבט של מקבלי השירות
- שאלוני ניטור תפוקות ומדידת תוצאות ($t-1$)

- א. שאלון מקוון לעובדים במרכזים ובו שאלות לעדכון מאפייני מקבלי השירות, הערכה מחודשת של צוריהם והכוחות שלהם, והתפוקות ששימשו לטיפול בבעיית האלימות
- ב. שאלון מקוון למילוי עצמי למקבלי השירות במרכזים, המתחקה אחר אותם רכיבים מנקודת המבט של מקבלי השירות, בתוספת שאלות על איכות התפוקה (שירות מכבד ומקצועי, בהתאם לכללי האתיקה)
2. בוצעו שתי מדידות פיילוט שבהן נשאלו פוגעים ונפגעים (גברים ונשים) המטופלים במרכזים (להלן: מקבלי שירות): פיילוט מדידה ראשונה (t-0) ביוני 2021
- א. השאלון המקוון לעובדים הועבר ב-165 מרכזים (לשאלון השיבו עובדים מ-106 מרכזים על 524 מקבלי שירות)
- ב. השאלון המקוון למילוי עצמי על ידי מקבלי שירות, התקבל מ-201 מקבלי שירות שנבחרו על ידי העובדים פיילוט מדידה שנייה (t-1) ביוני 2022
- א. הופץ שאלון מקוון לעובדים אשר השתתפו במדידה הראשונה ביוני 2021. לשאלון השיבו 81 עובדים על 160 מקבלי שירות
- ב. שאלון מקוון למילוי עצמי התקבל מ-31 מקבלי שירות אשר השתתפו במדידה הראשונה
3. בסיום מדידות הפיילוט נערכו קבוצות מיקוד עם עובדים שהשתתפו במדידות, כדי ללמוד על מידת ההתאמה של הכלי למדידה השוטפת, על הדרך שבה התקבלו הכלים בקרב העובדים ומקבלי השירות ועוד

ממצאים

ממצאי הערכת המצב בתחילת הטיפול (t-0)

במדידה מופו המאפיינים והצרכים של מקבלי השירות בתוכנית: מרביתם נשים יהודיות עם ילדים הנמצאות בסכנה. הפגיעות המרכזיות שבעטיין הגיעו מקבלי השירות למרכזים (הן פוגעים הן נפגעים) הן פגיעה מילולית, רגשית או נפשית, ושימוש בילדים כאמצעי שליטה. מקבלי השירות גם חוו קשיים העשויים להשפיע על רמת האלימות במשפחה, כמו קשיים ביחסים בתוך המשפחה, מצוקה כלכלית, קשיי תעסוקה ובעיות בתנאי המגורים. כשליש ממקבלי השירות פנו בעבר למגוון גורמי סיוע לטיפול בבעיית האלימות במשפחה (המחלקה לשירותים חברתיים, המשטרה, מסגרות רפואיות ועוד).

ממצאי ניטור אחר התפוקות והשגת התוצאות (t-1)

התפוקות השכיחות ביותר במרכזים הן: טיפול פרטני, טיפול קבוצתי, ביצוע הערכת מסוכנות, תוכנית הגנה בקהילה וסיוע חומרי. מרבית מקבלי השירות היו שבעי רצון מהשירות שקיבלו במרכז, ודיווחו על התנהלות מכבדת, רגישה ומקצועית איתם. במדידה השנייה חל שיפור בכל תוצאות הביניים שהוגדרו כאבני דרך להשגת התוצאות הסופיות. יש לציין כי נמצאו יותר קשרים מובהקים בין השגת תוצאות הביניים לצמצום היפגעויות מאלימות במשפחה, מאשר בין השגת תוצאות הביניים לצמצום הפגיעות.

מרבית העובדים ומקבלי השירות ציינו כי להערכתם הושגו תוצאות ההתערבות. בהשוואה בין תדירות אירועי האלימות שדווחה במדידה הראשונה לעומת המדידה השנייה, עלה כי התוצאות הושגו עבור כלל ההיפגעויות. בנוגע לפגיעות, התוצאות הושגו

חלקית עבור פגיעות מסוימות בלבד (אלימות רגשית, הטרדה, פגיעה ברכוש, פגיעה פיזית), אולם בכל הנוגע לבידוד חברתי – חלה עלייה מובהקת בתדירות הפגיעה.

ממצאי מחקר הפיילוט של השימוש בכלי

לאחר שנבחנה התאמת הכלים לשימוש שוטף כחלק ממערכת ממוחשבת לתכנון התערבות, תיעוד מהלך הטיפול ומדידת תוצאות, הביעו העובדים שביעות רצון משימוש במערכת ממוחשבת לתיעוד עבודתם השוטפת. המשתתפים ציינו כי השאלון מתאים למקבלי שירות שהטיפול בהם מתמקד ביציאה ממעגל האלימות, אך הוא אינו עונה על התערבות טיפולית המתמקדת בהשפעות הרגשיות של החיים במעגל האלימות.

המלצות

1. יש להמשיך ולפתח את הכלי לניטור היישום ולמדידת התוצאות כדי להתאימו לעבודה היום-יומית בשטח ולצורכי איסוף ידע ונתונים למטה
2. בשלב הפיילוט לא הונגש השאלון למקבלי שירות שאינם יודעים קרוא וכתוב או שאין להם נגישות לשאלונים מקוונים. בהמשך המהלך ובעת אפיון של מערכת ממוחשבת לשימוש שוטף, יש לגבש דרכים חלופיות לאיסוף המידע ממקבלי שירות אלו
3. מומלץ לערוך הכשרה מקיפה לשימוש במערכת הממוחשבת (הזנת נתונים, שאילתות וייצוא דוחות) לפני תחילת העבודה עימה. בד בבד חשוב לרתום את העובדים למשימת התיעוד במערכת ולעזור להם להבין את היתרונות והתועלות בשימוש שוטף בה
4. מומלץ כי הכלים למקבלי השירות יאפשרו הפרדה בשאלות המיועדות למילוי של פוגעים ונפגעים
5. מומלץ לפתח פלטים וטפסים בתוך המערכת הממוחשבת, כך שיתאימו לצרכים השוטפים של העובדים בכל רמות הפעילות
6. מומלץ ליצור אזור שיתופי במערכת שבו ירוכזו טפסים, נהלים, פרוטוקולים, רשימות, מאמרים ומידע חיוני לעבודה השוטפת

דברי תודה

דוח זה הוא חלק ממהלך כולל לפיתוח מערך ממוחשב למדידה שוטפת של תוצאות, עבור התוכנית הלאומית למאבק באליומות במשפחה. אנו מבקשות להודות לכל מי שסייע ישירות או בעקיפין בשלבי התהליך – ברתומת העובדים, באיסוף הנתונים ובגיבוש הדוח והתובנות שעלו בו:

לחברי ועדת ההיגוי של המהלך שעמלו על גיבוש שאלונים לעובדים ולמקבלי השירות להטמעה במערכת הממוחשבת. הוועדה תרמה רבות מן הידע הרב ומן הניסיון המעשי בעבודת השטח לגיבוש כלים מדויקים, בהירים, מקיפים ומותאמים כדי שישמשו את העובדים בעבודתם יום-יום.

לעובדים ולמנהלים במטה ובשדה בתוכנית מרכזי אליומות במשפחה אשר נענו לאתגר והתנסו בתהליכי מילוי השאלונים ובאופן זה גם בהטמעת החשיבה התוצאתית בעבודתם השוטפת. בזכות התנסות זו והלמידה ממנה גובשו לקחים ותובנות, ואלו מובאים במסמך זה.

לגב' איריס פלורנטיין, ראשת מינהל שירותים אישיים וחברתיים במשרד הרווחה והביטחון החברתי, שיזמה את המהלך למדידת התוצאות בתוכנית הלאומית למאבק באליומות במשפחה, וגייסה את המנהלים במטה להשתתף בו באופן פעיל.

לגב' איילה מאיר, מנהלת אגף בכירה באגף בכיר משפחות ילדים ונוער בקהילה במשרד הרווחה והביטחון החברתי, שתמכה במהלך ועודדה את מנהלי התוכניות והעובדים בשטח להשתתף בו.

לגב' מריה פודגייצקי, מנהלת התוכנית הלאומית למאבק באליומות במשפחה במשרד הרווחה והביטחון החברתי; לגב' אופיר טלאור, מנהלת תחום מדידה והערכה במנהל שירותים אישיים וחברתיים במשרד הרווחה והביטחון החברתי; למר חגי מויאל, לשעבר מנהל תחום אליומות במשפחה בקהילה במשרד הרווחה והביטחון החברתי; למר סאיד תלי, מנהל תחום אליומות במשפחה ועדות ותוכניות במשרד הרווחה והביטחון החברתי; ולגב' טלי רוזנפלדר, מנהלת תחום פ"א אליומות במשפחה קהילה, שהיו שותפים משמעותיים למהלך והשקיעו מזמנם ומניסיונם לגיבוש תוצרים מיטביים.

תוכן עניינים

1	1. רקע
4	2. מדידת t-1 ומטרותיה
5	3. תהליך העבודה ושיטת המדידה
14	4. מדידת תוצאות התוכנית – השוואה בין שתי המדידות
44	5. קבלת הכלי בקרב העובדים והתאמתו לשימוש שוטף
47	6. מגבלות המחקר
48	7. אתגרים בניהול הפרויקט
49	8. סיכום הממצאים, דיון ומסקנות
53	9. המלצות
56	עוד פרסומים של המכון בנושא
57	מקורות
59	נספחים

רשימת לוחות

14	לוח 1: המאפיינים הדמוגרפיים של מקבלי השירות – מדידה שנייה
16	לוח 2: מצב הבריאות של מקבלי השירות
17	לוח 3: הליכים משפטיים ומאסרים של מקבל השירות
18	לוח 4: חוויות משבריות
21	לוח 5: שיעורי אלימות הדדית
26	לוח 6: דיווח מקבלי השירות על התאמת השירות והנגשתו להם
34	לוח 7: נסיבות סיום ההתערבות (הטיפול במרכז אלימות במשפחה) – דיווח העובדים
34	לוח 8: נסיבות סיום ההתערבות (הטיפול במרכז אלימות במשפחה) – דיווח מקבלי השירות
36	לוח 9: סיבות לאי-השגת התוצאות
42	לוח 10: המאפיינים הדמוגרפיים של העובדים – מדידה שנייה (t-1)

רשימת תרשימים

19	תרשים 1: תדירות היפגעות מאלימות במשפחה בחודש האחרון לטיפול
20	תרשים 2: תדירות הפגיעה באמצעות אלימות במשפחה בחודש האחרון לטיפול
23	תרשים 3: שימוש בתפוקות בקטגוריה "טיפול"
23	תרשים 4: שימוש בתפוקות בקטגוריה "התערבות בחירום (תוכנית הגנה)"
24	תרשים 5: שימוש בתפוקות בקטגוריה "סל גמיש אלמ"ב"
24	תרשים 6: שימוש בתפוקות בקטגוריה "תוכניות ייחודיות"
25	תרשים 7: שימוש בתפוקות בקטגוריה "תיווך בין מקבלי שירות לגורמים חיצוניים לצורך מיצוי זכויות"
27	תרשים 8: דיווח מקבלי שירות על התייחסות מקצועית ומכבדת
30	תרשים 9: תוצאות ביניים – מגמה רצויה: עלייה
30	תרשים 10: תוצאות ביניים – מגמה רצויה: ירידה
33	תרשים 11: כוחות – מגמת השינוי הרצויה היא עלייה
37	תרשים 12: היפגעות – מגמת השינוי הרצויה היא ירידה
38	תרשים 13: היפגעות – מגמת השינוי הרצויה היא ירידה
39	תרשים 14: פגיעות – מגמת השינוי הרצויה היא ירידה